

Avrupa Ülkelerinde Tüketim Vergilerine Olan İlgideki Artışın Mali Anestezi Çerçevesinde İncelenmesi

The Examination of the Increase in Interest in Consumption Taxes in European Countries within the Framework of Fiscal Anesthesia

Ulvi İBRAHİMOV

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Bölümü,
efganoğlu98@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 26 Ocak 2025

Düzeltilme Geliş 25 Nisan 2025

Kabul 21 Haziran 2025

Anahtar Kelimeler:

Avrupa Ülkeleri, Mali Anestezi,
Tüketim Vergileri, ÖTV, KDV

© 2025 PESA Tüm hakları
saklıdır

ÖZET

Bu çalışma, Avrupa ülkelerinde tüketim vergilerine olan ilginin artışını mali anestezi etkisi çerçevesinde derinlemesine incelemektedir. Tüketim vergileri, devlet gelirleri açısından önemli bir kaynak olmasının yanı sıra, dolaylı vergilerin bireyler üzerindeki etkileri, mali anestezi kavramıyla açıklanmaktadır. Mali anestezi, bireylerin dolaylı vergilerin varlığını ve etkilerini fark etmemesi sonucu harcama alışkanlıklarının sürdürülmesini ifade eden bir kavramdır. Özellikle yüksek oranlı katma değer vergisi (KDV) ve özel tüketim vergisi (ÖTV), tüketicilerin bu vergilere karşı duyarsızlaşmasına yol açmakta ve dolayısıyla vergi artışları, toplumsal tepki görmemektedir. Bu durum, ekonomik kriz dönemlerinde hükümetlerin bütçe açıklarını kapatmak amacıyla harcama kısıtlamaları ile birlikte tüketim vergilerini artırma yoluna gitmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, sağlık ve çevresel politikalarla ilişkili olarak uygulanan yüksek vergi oranları, bireylerin harcama alışkanlıklarını ve tüketim tercihlerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Çalışmanın sonuçları, Avrupa'da tüketim vergilerinin artışının mali anestezi etkisiyle doğrudan ilişkili olduğunu ve bu durumun vergi politikalarının şekillendirilmesinde dikkate alınması gereken önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 26 January 2025

Received in revised form 25

April 2025

Accepted 21 June 2025

Keywords:

European Countries, Financial
Anesthesia, Consumption Taxes,
Excise Tax, VAT

© 2025 PESA All rights reserved

ABSTRACT

This study explores the rise in interest regarding consumption taxes in European countries within the framework of fiscal anesthesia. Consumption taxes are a crucial source of government revenue, and their effects on individuals are explained through fiscal anesthesia. This concept refers to individuals' unawareness of the existence and impact of indirect taxes, leading to the continuation of habitual consumption patterns. High VAT and excise taxes desensitize consumers, making tax hikes less noticeable and less impactful. This enables governments to raise consumption taxes, especially during economic crises, as part of deficit reduction measures. Additionally, high tax rates related to health and environmental policies shape individuals' consumption preferences. The study concludes that the increase in consumption taxes in Europe is closely linked to fiscal anesthesia, making it an essential factor in the formation of tax policies.

GİRİŞ

Tüketim vergileri, modern ekonomilerin vazgeçilmez bir parçası olarak devletlerin gelirlerini artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Bu vergiler, mal ve hizmetlerin tüketimi üzerinden tahsil edilen dolaylı vergilerdir ve genel olarak KDV ile özel tüketim vergisi ÖTV gibi formlarda karşımıza çıkar. Avrupa ülkeleri, tüketim vergileri uygulamalarında yüksek oranlar ile dikkat çekmekte ve bu durum, devletlerin bütçelerini dengelemeye yönelik stratejileri üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır. Son yıllarda, Avrupa'daki birçok hükümet ekonomik krizler ve bütçe açıkları ile başa çıkabilmek için tüketim vergilerini artırma yoluna gitmiştir. Ancak, bu artışların toplumsal algısı ve bireyler üzerindeki etkileri, mali anestezi kavramı çerçevesinde incelenmeye ihtiyaç duymaktadır. Mali anestezi, bireylerin dolaylı vergilerin varlığını ve etkilerini hissetmemesi durumunu ifade eden bir kavramdır. Bu durum, bireylerin harcama alışkanlıklarını sürdürmelerine olanak tanırken, vergi artışlarının toplumsal tepki görmemesine yol açmaktadır.

Mali anestezi, Avrupa vergi sistemleri açısından önemli bir kavramdır ve dolaylı vergilerin, özellikle tüketim vergileri (KDV ve ÖTV gibi), mükellefler tarafından hissedilmeden ödenmesini ifade etmektedir. Bu durum, bireylerin vergi bilincinin düşük olması ve dolaylı vergilerin fiyatlara gizlenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, mükellefler, ödedikleri vergilerin farkında olmadan bu yükümlülükleri yerine getirmektedir. Dolaylı vergilerin yüksek uyum oranları, mali anestezinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmakta ve bu da mükelleflerin vergi yüklerini hissetmemelerine neden olmaktadır. Ancak bu durum, sosyal adaletsizliklere yol açabilir; zira düşük gelirli bireyler dolaylı vergilerden orantısız bir şekilde etkilenirken, yüksek gelirli bireyler bu vergileri daha az hissetmektedir.

Mali anestezi aynı zamanda bireylerin tasarruf ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Vergilerin hissedilmemesi, bireylerin bütçe planlamalarında belirsizlik yaratırken, vergi yükünün ne kadar olduğu konusundaki farkındalık eksikliği, bireylerin ekonomik davranışlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum, dolaylı vergilerin tüketimi artırıcı etkisi nedeniyle kısa vadede ekonomik büyümeye katkı sağlasa da, uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik yapı oluşturulmasında zorluklar ortaya çıkarabilir.

Bu çalışmanın temel amacı, Avrupa ülkelerinde tüketim vergilerine olan ilginin artışını mali anestezi etkisi çerçevesinde incelemektir. Özellikle yüksek oranlı KDV ve özel tüketim vergisi ÖTV gibi dolaylı vergilerin, bireyler üzerindeki etkilerini anlamak, bu vergi türlerinin toplum üzerindeki algı ve davranışları nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak hedeflenmektedir.

1. Tüketim Üzerinden Alınan Vergiler

Tüketim vergilerinin farklı uygulanma biçimlerini anlamak için, Haig-Simons gelir tanımından yola çıkmak faydalı olacaktır: Gelir (Y), tüketim (C) ve servet değişimlerinin (W) toplamına eşittir ($Y = C + \Delta W$). İlk olarak, gelir vergisi ile tüketim vergisi arasındaki temel ayrım, servet değişimlerinin (ΔW) vergi matrahına dahil edilip edilmemesidir. Servet değişimleri ya da diğer bir deyişle tasarruflar, tüketim vergileri tarafından vergilendirilmezken, gelir vergisi kapsamında vergilendirilir. Bu tanım, tüketimin doğrudan (örneğin satış veya tüketim vergisi yoluyla) veya dolaylı olarak (tasarruf artışları için vergi indirimleri yapılması ve tasarruflardan yapılan çekimlerin vergi matrahına dahil edilmesiyle) bir gelir vergisi üzerinden vergilendirilebileceğini göstermektedir (Metcalf, 1973: 74). Tüm mal ve hizmetler üzerinde uygulanan ulusal bir satış vergisi, tüketim vergisini doğrudan uygulamanın bir yöntemi iken; tüm tasarruflara bireysel emeklilik hesabı (IRA) muamelesi yapılan bir gelir vergisi, tüketim vergisini dolaylı olarak uygulamanın bir yolu olarak değerlendirilmektedir (Bunn, 2021: 2).

Kişilerin gelir düzeyi dikkate alınmaksızın, yalnızca üretim, tüketim ve değişim gibi ekonomik olaylara dayalı olarak üretilen, satılan veya tüketilen mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler tüketim vergisi olarak adlandırılmaktadır (Edizdoğan, 1981: 2). Tüketim vergileri nesnel vergiler olup, bireylere göre farklı işlem uygulanmaz. Irk, din, cinsiyet, ekonomik durum (zengin veya fakir), medeni hali (evli veya bekar) ya da göçmen statüsü fark etmeksizin, vergiye tabi durumu oluşturan herkes bu vergiyi ödemekle yükümlüdür. Bu vergiler genellikle mal ve hizmetlerin fiyatına dâhil edildiğinden, bireyler ödedikleri vergi miktarını çoğunlukla fark etmezler. Bu nedenle tüketim vergileri, mükelleflerin psikolojisine uyumlu olarak kabul edilmektedir (Şen ve Sağbaş, 2015: 218).

Tüketim vergilerinin tutarı, yapılan harcama miktarına göre farklılık gösterir. Vergilendirilmiş mal ve hizmetleri daha çok tüketen bireylerin, diğerlerine kıyasla daha yüksek tutarda vergi ödedikleri bilinmektedir. Tersine artan oranlı bir yapıya sahip olan bu vergilerde, gelir düzeyi arttıkça tüketilen mal ve hizmetler üzerinden alınan verginin gelire oranı azalmaktadır (Tosuner ve Arıkan, 2014: 343).

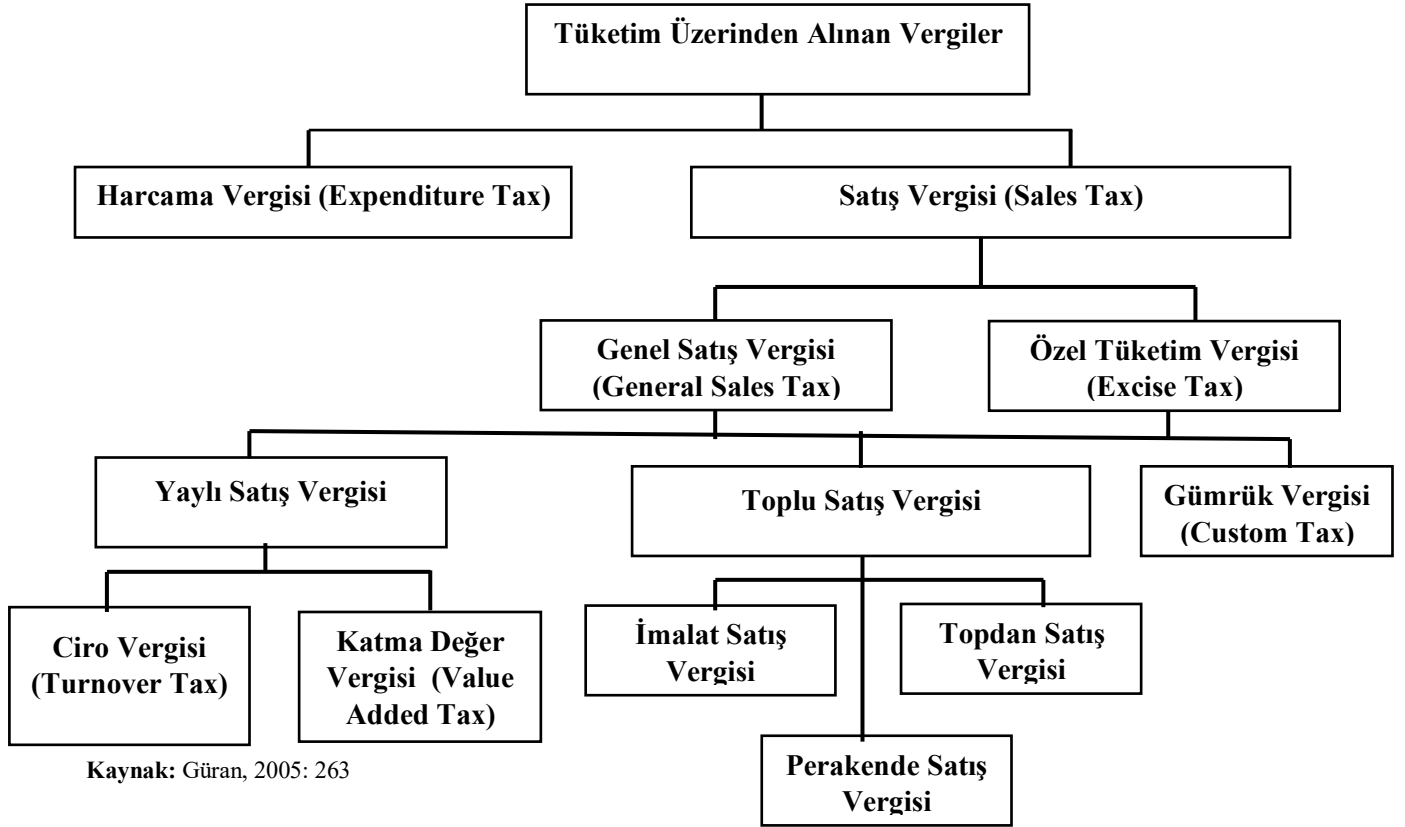
Tüketim vergileri, dolaylı vergi niteliğinde olup, mal ve hizmetlerin bir parçası olarak algılanan ve bu ürünler üzerinden alınan vergiler dolaylı vergiler olarak adlandırılmaktadır. Dolaylı vergilerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Özbilen, 2010: 324):

- Üretilen, satılan veya tüketilen mal ve hizmetler üzerinden alınmaktadır.
- Fiyatlara gizlenmiş olan bu vergiler, mükellef tarafından kolayca ödenebilir.
- Kişisel özellik taşımayan bu vergilerde, mükellefin gelir ve servet durumu dikkate alınmaz.
- Düşük gelir gruplarından, gelirlerine oranla daha yüksek alınmaları sebebiyle bu grupların ödeme gücüne ters düşmektedir; dolayısıyla tersine artan oranlı olmaları, adil bir vergi olmadıklarını göstermektedir.
- Savaş ve ekonomik kriz gibi olağanüstü dönemlerde bile verimliliklerini korurlar.
- Bu vergiler, sadece gelir elde etme amacına yönelik değil; aynı zamanda ahlaki ve sağlık gibi gerekçelerle tüketimi kontrol etmek amacıyla da uygulanabilir.
- Dolaylı vergiler, mal ve hizmet fiyatlarını artırarak harcamaları azaltır ve tüketiciyi harcamaktan caydırarak talebi daraltır; bu sebeple, enflasyon önleyici etkileri nedeniyle vergi politikalarında önemli bir yere sahiptirler.

Dolaylı vergiler mükellefler tarafından doğrudan hissedilmediğinden, vergi artışlarına karşı tepkisiz kalabilmektedirler. Bu durum, dolaylı vergi artışlarının mal ve hizmet fiyatlarındaki artış olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Vergi artışlarının etkisi ise, mal ve hizmetlerin talep esnekliğine göre şekillenmektedir. Vergi nedeniyle mal ve hizmet fiyatları yükseldiğinde, tüketiciler taleplerini azaltmakta veya daha düşük dolaylı vergi yükü taşıyan ikame ürünlere yönelmektedirler (TÜSİAD, 2012: 18-19).

Yüksek oranlarda uygulanan dolaylı vergiler, tüketiciler üzerinde ağır bir vergi yükü oluşturmakta ve bu durum aşırı vergilendirme sorununa yol açabilmektedir. Özellikle harcama vergileri nedeniyle, tüketicilerin katlandıkları vergi yükünü başka bir tarafa yansıtma ya da hafifletme olanakları son derece sınırlıdır. Bu durum, doğrudan tüketiciler tarafından üstlenilen vergi yüklerinin, satın alma gücünü olumsuz etkilemesi ve ciddi refah kayıplarına neden olmasıyla sonuçlanmaktadır. Dolaylı vergilerin gelir düzeyine bakılmaksızın aynı oranlarda uygulanması, düşük gelirli bireyler için daha ağır bir yük oluşturmakta ve bu nedenle ekonomik eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Bu koşullar altında, yüksek dolaylı vergi oranları, tüketicilerin harcama eğilimlerini azaltarak toplam talebin düşmesine neden olabilir ve dolayısıyla ekonomik durgunluk riski doğurabilir (Altay, 2015: 155). Tüketim üzerinden alınan vergiler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Şekil 1: Tüketim Üzerinden Alınan Vergiler

Kaynak: Güran, 2005: 263

Demokrasi ile yönetilen gelişmekte olan ülkelerde, nüfusun büyük bir kısmını düşük ve orta gelirli kesimler oluşturmaktadır; bu durum, ekonomik eşitsizlik ve sosyal adalet konularını gündeme getirmektedir. Bu kesimlerin yüksek dolaylı vergilere tabi tutulması, siyasal bir maliyet olarak ortaya çıkmakta ve toplumsal huzursuzluk ile siyasi istikrarsızlık riskini artırmaktadır. Yüksek dolaylı vergiler, tüketim üzerinden alındığı için bu grupların bütçelerini doğrudan etkilemekte ve yaşam standartlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Etik açıdan bakıldığında, düşük ve orta gelirli bireylere yönelik vergileme sistemi, vicdani olarak kabul edilebilirlik açısından sorunlu bir yapı sergilemekte, adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı düşmekte ve toplumsal huzursuzluk yaratmaktadır. Özellikle gıda, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlar üzerindeki vergi oranlarının artırılması, derin rahatsızlıklara ve olumsuz tepkilere yol açmaktadır. Bu nedenle, dolaylı vergilerin artırılması, hem siyasal hem de sosyal açıdan ciddi sorunlara yol açabilecek bir durum olarak değerlendirilmelidir. Kamu politikalarının, düşük ve orta gelirli kesimlerin ihtiyaçlarını gözetken daha adil ve sürdürülebilir bir vergileme sistemi oluşturması, sosyal adaletin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır (TÜSİAD, 2012: 18-19).

Şekil 1'de belirtilen tüketim vergilerinin farklı özelliklerini, Tablo 1 yardımıyla karşılaştırmak mümkündür. Bu yöntem, söz konusu vergiler arasındaki farklılıkların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Tablo 1: Çeşitli Özellikleri Açısından Tüketim Üzerinden Alınan Vergiler

Tüketim Vergisi Türü	Verginin Konusu	Verginin Matrahı	Vergileme Aşaması	İktisadi Mükellefi
Harcama Vergisi	Tüketim Harcamaları	Gelirden Tasarruflar Düşüldükten Sonra Kalan Kısım ($C=Y-S$)	Dönem Sonu	Tüketici
ÖTV (Özel Tüketim Vergisi)	Spesifik Mal Ve Hizmetlerin Tüketimi	Spesifik Mal Ve Hizmetlerin Tüketim/Satış Bedeli	Tüketim Aşaması	Tüketici
KDV (Katma Değer Vergisi)	Mal Ve Hizmetlerin Tüketim Ve Satışı	Genel Olarak Malların Üretim Aşamalarındaki Katma Değer	Tüketime Kadar Her Aşama	Tüketici
Ciro Vergisi	Mal Ve Hizmetlerin Tüketim Ve Satışı	Genel Olarak Malların Üretim Aşamalarındaki Katma Değer	Tüketime Kadar Her Aşama	Tüketici
İmalat Satış Vergisi	Mal Ve Hizmetlerin İmalat Aşamasında Satışı	Genel Olarak Malların İmalat Aşamasındaki Satış Değeri	İmalat Aşaması	Tüketici
Toptan Satış Vergisi	Mal Ve Hizmetlerin Toptan Aşamasında Satışı	Genel Olarak Malların Toptan Aşamasındaki Satış Değeri	Toptan Aşaması	Tüketici
Perakende Satış Vergisi	Mal Ve Hizmetlerin Perakende Aşamasında Satışı	Genel Olarak Malların Perakende Aşamasındaki Satış Değeri	Perakende Aşaması	Tüketici
Gümrük Vergisi	Mal Ve Hizmet İthalatı	İthal Malın Değeri ya da Miktarı	İthal Malın Yurtiçine Girişi	Tüketici

Kaynak: Güran, 2005: 264

Tablo 1’de tüketim üzerinden alınan vergiler; vergilendirme konusu, matrahı, uygulama aşaması ve mükellefi olan tüketici açısından sınıflandırılmıştır. Harcama Vergisi, dönem sonunda gelirden tasarruflar düşüldükten sonra kalan tüketim harcamalarına dayanırken, ÖTV belirli mal ve hizmetlerin tüketim bedeli üzerinden alınmaktadır. KDV ve Ciro Vergisi, üretim aşamalarındaki katma değer üzerinden uygulanırken, İmalat, Toptan ve Perakende Satış Vergileri her bir satış aşamasında farklı matrahlar göre tahsil edilir. Gümrük Vergisi ise ithalat üzerinden alınan bir vergi olarak diğer türlerden ayrılmaktadır. Bu çeşitlilik, her bir tüketim vergisinin uygulanma aşaması ve kapsam açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

2.Mali Anestezi

Bir ülkenin mali sisteminin temel unsurları arasında kamu gelirleri açısından vergiler ve kamu harcamaları önemli bir yere sahiptir. Mali sistemin etkin bir şekilde işlemesi için, vergiler ile kamu harcamalarının uyum içinde olması gerekmektedir; bunun yanı sıra, mükellefler açısından bu sistemin nasıl algılandığı da büyük bir önem taşımaktadır. Vergiler, bireylerin alım güçlerini doğrudan etkileyerek tüketimi azaltma eğilimindedir. Refah düzeyini maksimize etmeye çalışan bireylerin, vergiler nedeniyle alım güçlerinde bir azalma yaşanması beklenirken, bu durumun vergiye karşı direnç geliştirmelerine yol açması da doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır (Demir, 2009: 213).

Dolaylı vergiler, genellikle ürün fiyatlarının içinde gizli olduğundan, mükelleflerin ödedikleri vergilerin farkında olmamaları sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu durum, dolaylı vergilerin psikolojik açıdan dolaysız vergilere göre daha az tepki almasına yol açmaktadır. Gerçek mükelleflerin, ödemiş oldukları vergi konusunda bir farkındalıkları bulunmadığı için, bu tür vergilere karşı tepki ya da direnç göstermeleri beklenmemektedir. Bununla birlikte, dolaysız vergilerde bireyler, doğrudan vergi idaresi ile etkileşimde bulunduklarından, bu süreçte bir baskı hissedebilirler. Dolayısıyla, bu baskı sonucunda bireylerde direnç ve tepki ortaya çıkması olasıdır (Erdem vd., 2013: 120).

Dolaylı vergiler, dolaysız vergilere göre daha adaletsiz olmalarına rağmen, mükelleflerin ödedikleri vergi miktarını tam olarak belirleyememesi nedeniyle genellikle tepkisizlik ya da daha az tepki göstermektedir. Bu durum, "mali anestezi" veya "mali his iptali" olarak adlandırılmaktadır (Erdem vd., 2013: 121). Bu noktada, mükelleflerin psikolojik durumu önemli bir etken teşkil etmektedir. Eğer dolaylı vergiler yerine doğrudan vergi olarak tahsil edilseydi, mükelleflerin bu duruma karşı göstereceği tepki ve direnç, dolaylı vergilere verdikleri tepkilerden çok daha yüksek olacaktı. Fransa'nın maliye

vergi yükü, objektif vergi yükünün altında kalır. Böylece, objektif ve sübjektif vergi yükü arasında kalan alan mali anestezinin kapsamını göstermekte ve dolaylı vergilerin bireyler üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Bu durum, vergi politikalarının bireylerin algısını nasıl şekillendirdiğini ve kamu harcamalarının finansmanındaki önemini vurgulamaktadır (Demir,2017: 41).

Mali anestezi, hemen hemen her ülkede farklı boyutlarda görülen bir olgudur; her vergi sisteminde bireylerin farkında olmadan, fiyatların içine dahil olan ve hissetmeden ödedikleri vergiler bulunmaktadır. Mali anestezinin ortaya çıkış nedenleri şunlardır (Arıkan ve Önkan, 2020: 11; Şen ve Sağbaş, 2017: 221):

- **Vergi bilincinin düşük olması:** Bireyler, vergiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından, yükümlülüklerini tam anlamıyla kavrayamazlar.
- **Dolaylı vergilerde vergi tahsilinin daha hızlı ve kolay olması:** Dolaylı vergiler, genellikle işlem anında tahsil edildiğinden, bireyler vergi ödemelerini anında hissetmezler.
- **Dolaylı vergilerin idari toplama maliyetinin daha düşük olması:** Bu tür vergilerin toplanması, idari açıdan daha az kaynak ve zaman gerektirir.
- **Vergi yükü ve dolayısıyla vergi baskısının dolaylı vergilerde daha az hissedilmesi:** Dolaylı vergilerin gizli doğası, bireylerin üzerindeki yükü azaltır.
- **Vergi idare ve denetim sisteminin yeterince gelişmemiş olması:** Yetersiz sistemler, vergi toplama süreçlerini etkili bir şekilde yönetememektedir.
- **Vergilerin fiyat içine gizlenmiş olması:** Mükellefler, fiyatların içinde bulunan vergileri fark etmediğinden, tepkileri düşük kalmaktadır.
- **Dolaylı vergilerde vergi uyumunun daha yüksek olması:** Bireyler, dolaylı vergileri ödemeye daha istekli olurlar çünkü bunlar genellikle gizlidir.
- **Bireylerin tepkisini çekmeyecek vergi politikalarının tercih edilmesi:** Politika yapıcılar, halkın tepkisini çekmeyen dolaylı vergileri tercih edebilirler.
- **Vergi sisteminin karmaşık bir yapıya sahip olması:** Karmaşık sistemler, bireylerin vergi yükümlülüklerini anlamalarını zorlaştırır.
- **Dolaylı vergilerin hızlı ve etkin bir şekilde yanıt verebilmesi:** Ekonomik koşullara hızlı adapte olabilmeleri, tercih edilmelerini sağlar.
- **Dolaylı vergilerin yansıma imkânı:** Yatırım kararları üzerinde olumsuz etkilerinin sınırlı kalması, dolaylı vergilerin avantajlarından biridir.

3. Tüketim Vergilerde Mali Anestezinin Etkisi

Gelirin elde edilmesi ve servet sahibi olunması, bireylerin vergi ödeme gücünün önemli göstergeleri olmasına rağmen, bu unsurlar vergi ödeme gücünü tam olarak yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Sermaye birikiminin artışı ve para ekonomisinin yaygınlaşması, tüketim harcamalarını da vergi ödeme gücünün bir göstergesi haline getirmiştir. Vergilemenin adalet ilkesine göre dolaysız vergilerin daha uygun olduğu kabul edilmekle birlikte, bazı iktisatçılar (Mill, Hobbes ve Kaldor gibi), tüketim vergilerinin bireylerin gerçek ödeme gücünü daha etkin bir şekilde yansıttığını savunmaktadır. Günümüzde uygulanan vergi politikaları, gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergileri kapsamaktadır. Harcamalar üzerinden tahsil edilen dolaylı vergiler, kamusal hizmetlerin finansmanının yanı sıra, bütçe açıklarının kapatılmasında da önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu bağlamda, dolaylı vergilerin vergi sistemindeki rolü, devletin mali sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir (Ay ve Güneş, 2022: 1236).

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, vergi idaresinin zayıf olduğu, vergi denetiminin yetersiz kaldığı, vergi kayıpları ve kaçakçılığın yanı sıra kayıt dışı ekonominin yüksek oranlarda görüldüğü gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, vergi uyumunun maliyetleri yüksek, vergi baskısı ise yoğun

hissedilmektedir. Kamu harcamalarına ve vergilere dair mükellef algısının olumsuz olması ile birlikte vergi ahlakının yetersizliği, dolaylı vergilere yönelik bir eğilim yaratmaktadır. Bu ülkeler, vergi yapılarını dolaylı vergiler lehine düzenleyerek, mükellefler üzerindeki vergi yükünü azaltmakta ve bu yükün hissedilmesini engellemektedir. Tüketim vergisi bireyler, vergi baskısını yeterince hissetmedikleri ve ödedikleri vergi miktarını tam olarak kavrayamadıkları için vergi yüklerini net bir şekilde hesaplayamamaktadırlar. Bu durum, bireylerin vergilere karşı aktif ya da pasif bir tepki göstermelerine de engel olmaktadır (Sandalcı ve Sandalcı, 2021: 111).

Politikacılar, seçmenlerin tepkisini çekmeyecek ve dolayısıyla oy kaybına yol açmayacak vergi politikalarını tercih etmektedirler. Bu bağlamda, seçmenler tarafından daha kolay hissedilen gelir ve servet vergileri yerine, fiyatlar içerisine gizlenmesi daha kolay olan tüketim vergilerine yönelim göstermektedirler. Mali anestezi, objektif ve sübjektif vergi yükü arasındaki pozitif fark olarak tanımlanabilir. Bireylerin gelir, servet ve tüketimleri üzerinden ödedikleri vergilerin toplamının, gelirlerine oranı, objektif vergi yükü olarak adlandırılmaktadır. Sübjektif vergi yükü ise, vergi mükelleflerinin ödediği vergiyi düşünme ve hissetme düzeyleri ile ilgilidir (Demir, 2017: 39).

Vergi mükellefleri, farklı koşullara bağlı olarak gerçek vergi yüklerinden daha fazla ya da daha az bir yük hissetme durumuyla karşılaşabilirler. Tüketim vergilerinin yoğun olarak uygulandığı ülkelerde, mali anestezi olgusu nedeniyle bireylerin hissettiği sübjektif vergi yükü, genellikle objektif vergi yükünün altında kalmaktadır. Örneğin, KDV ve ÖTV gibi tüketim vergiler, sistematik bir biçimde tahsil edilmesi nedeniyle objektif bir yapıya sahiptir. Bu durum, bireylerin vergileri hissedebilme düzeylerini etkileyerek, vergi adaletini zedeleyen sonuçlar doğurmaktadır. Mükelleflerin ödeme güçlerini dikkate almadan yapılan vergi uygulamaları, gelir dağılımında adaletsizlik yaratmakta ve dolayısıyla toplumsal dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Tüketim vergileri, genellikle geniş bir vergi tabanına sahip olmaları nedeniyle, devletler için önemli bir gelir kaynağı teşkil etse de, bireyler üzerinde yarattıkları yük ve hissettikleri vergi baskısı, uzun vadede ekonomik ve sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Bu nedenle, vergi politikalarının tasarımı sürecinde, bireylerin ödeme kapasitelerinin dikkate alınması ve vergi adaletinin sağlanması büyük önem taşımaktadır (Demir, 2016: 81-82).

Mali anestezi, vatandaşların yönetimden hesap sorma hakkını zayıflatan bir durum yaratmaktadır. Bu durum, mükelleflerin hissetmeden ve farkında olmadan ödedikleri vergilerin halkın siyasal süreçteki katılımını yanıltıcı hale getirmesine neden olabilir. Gelişmiş toplumlarda, vatandaşların tam ve doğru bilgiye ulaşarak siyasal tercihlerini belirlemesi beklenirken, mali anestezinin yoğun olduğu az gelişmiş ülkelerde mükelleflerin siyasal süreçlere sağlıklı bir katılım gösterdiği söylenemez (Demir, 2016, s. 80). Mali anestezi altında vergi borçlarını ödeyen bireyler, ödedikleri vergileri hissetmedikleri için yanılsamalara düşer, mali güçlerini ayarlamakta zorlanır, adaletsiz vergilendirmeye maruz kalır ve vergi sistemine olan güvenleri sarsılır. Sonuç olarak, vergiye karşı katlanma ve rıza düzeyleri azalır. Dolaylı vergilerde belirgin bir şekilde kendini gösteren mali anestezinin, bazı dolaysız vergilerde de etkileri görülmektedir (Eğilmez, 2016).

Ülkelerin mali anestezi etkisi barındıran tüketim vergilerini tercih etmelerinin başlıca nedenleri şunlardır:

- Tüketim vergilerinin tahsilatının hızlı, kolay, düşük maliyetli ve zahmetsiz olması.
- Vergi bilincinin düşük olması nedeniyle mükelleflerin tüketim vergilerini daha az hissetmesi.
- Vergi yükü ve baskısının tüketim vergilerinde daha az algılanması.
- Vergi idaresi ve denetim sisteminin yetersiz olması, tüketim vergilerini daha kolay uygulanabilir hale getirmesi.
- Mükelleflerin doğrudan farkına varmadığı vergilere karşı daha az tepki göstermesi.
- Tüketim vergilerinde vergi uyumunun daha yüksek olması.
- Vergi tahsilat oranının düşük olması durumunda tüketim vergilerinin kayıp ve kaçaklardan doğan vergi kaybını telafi etmesi.
- Kayıt dışı ekonomi nedeniyle vergi kayıplarını önlemeye yardımcı olması.

- Nihai tüketicilerin iş insanları veya çalışanlar gibi organize sivil toplum hareketi oluşturmaması.
- Tüketim vergilerinin tasarruf ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilememesi.

4. Avrupa Ülkelerinde Tüketim Vergileri

Avrupa ülkelerinde tüketim vergileri, genellikle kamu harcamalarını finanse etmek ve bütçe açıklarını kapatmak için önemli bir kaynak oluşturur. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde Katma KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi tüketim vergileri, üye devletler için standart vergi politikalarının başında gelir ve AB genelinde uyumlaştırılmış bir yapıya sahiptir. Tüketim vergilerinin kullanımındaki bu artışın ardında, gelir vergileri gibi dolaysız vergilere oranla daha düşük tepkilere yol açması ve vergi uyumunun daha yüksek olması gibi nedenler bulunmaktadır. Avrupa’da KDV, AB yönergeleri doğrultusunda belirli bir standart çerçevesinde uygulanmaktadır; örneğin, KDV oranları için asgari %15 oranı belirlenmiş olsa da ülkeler kendi ekonomik ihtiyaçlarına göre değişiklik yapabilmektedir. ÖTV ise tütün, alkol, yakıt gibi belirli ürünlere uygulanır ve genellikle halk sağlığını koruma ya da çevre kirliliğini azaltma gibi amaçlarla düzenlenir. Bunun yanı sıra, bazı Avrupa ülkelerinde çevreyi korumaya yönelik karbon vergisi gibi özel tüketim vergileri de bulunmaktadır (European Commision, 2023).

Avrupa’da tüketim vergilerine yönelik bu eğilim, mali anestezi etkisiyle desteklenir; yani, tüketim vergileri fiyatların içine gizlenmiş olduğundan tüketiciler tarafından doğrudan fark edilmez. Böylece, hem tüketim vergilerinin tahsili daha kolay olur hem de vergi uyumu yüksek seviyede tutulur. KDV, Avrupa’da ve dünya çapında mal ve hizmetlerden alınan dolaylı bir vergidir. Avrupa Birliği (AB), AB KDV yasasına uygun olarak uygulaması ve yürütmesi gereken tüm üye ülkeleri için KDV vergisini zorunlu kılmıştır.

Günümüzde, AB’deki KDV sistemi, başlangıcında olduğundan çok daha incelikli ve karmaşıktır. Artık her üye devlette farklı mal ve hizmet türlerine farklı KDV oranları uygulanmaktadır. KDV oranlarındaki bu değişiklik, her üye devletin farklı ekonomik ortamlarını ve politika önceliklerini yansıtmaktadır. Bu, AB’nin herkese uyan tek bir yaklaşımdan, birleşik bir ekonomik alanı korurken her üye devletin benzersiz ihtiyaçlarını karşılayabilecek daha özel, esnek bir sisteme nasıl dönüştüğünün açık bir göstergesidir (Global VAT Compliance, 2024).

Tüm Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, hükümet için gelir elde etmenin etkili bir yolu olduğu için Katma Değer Vergisi (KDV) kullanır. KDV, üretimin her aşamasında mal ve hizmetlere uygulanan ve nihai tüketicinin maliyeti üstlendiği tüketime dayalı bir vergidir. Hemen hemen tüm mal ve hizmetler için geçerli olan geniş tabanlı bir vergidir ve bu da onu hükümetler için güvenilir bir gelir kaynağı haline getirmektedir.

- KDV, tüketime dayalı olduğu için adil bir vergidir, bu da daha fazla mal ve hizmet tüketenlerin daha fazla vergi ödemesi anlamına gelir. Bu, vergi yükünün vatandaşlar arasında daha eşit bir şekilde dağıtılmasına yardımcı olur ve düşük gelirli bireyler üzerindeki vergi yükünü azaltır.
- KDV, tüketime dayalı bir vergi olduğu için ihracatı veya ithalatı etkilemez. Bu, ülkelerin tarifeler veya diğer ticaret engelleri getirmeden uluslararası ticarete katılmalarını kolaylaştırır.
- KDV, hükümetler için önemli gelir sağladığı, adil ve hakkaniyetli olduğu ve uluslararası ticareti engellemediği için AB’de popüler bir vergi sistemidir.

Tablo 2: Avrupa Ülkelerinde KDV Oranları 2000-2024

Ülke	2000 KDV Oranı	2005 KDV Oranı	2010 KDV Oranı	2015 KDV Oranı	2020 KDV Oranı	2024 KDV Oranı
Avusturya	%20	%20	%20	%20	%20	%20
Arnavutluk	%20	%20	%20	%20	%20	%20
Belçika	%21	%21	%21	%21	%21	%21

Bulgaristan	%20	%20	%20	%20	%20	%20
Hırvatistan	%22	%22	%22	%25	%25	%25
Kıbrıs	%15	%15	%17	%19	%19	%19
Çek Cumhuriyeti	%19	%19	%19	%21	%21	%21
Danimarka	%25	%25	%25	%25	%25	%25
Estonya	%18	%18	%20	%20	%20	%22
Finlandiya	%22	%22	%22	%24	%24	%25,5
Fransa	%19,6	%19,6	%20	%20	%20	%20
Almanya	%16	%16	%19	%19	%19	%19
Yunanistan	%18	%18	%19	%19	%24	%24
Macaristan	%25	%25	%25	%27	%27	%27
İrlanda	%21	%21	%21	%23	%23	%23
İtalya	%20	%20	%20	%22	%22	%22
Letonya	%21	%21	%21	%21	%21	%21
Litvanya	%21	%21	%21	%21	%21	%21
Lüksemburg	%15	%15	%15	%17	%17	%17
Lihtenştayn	%7,7	%7,7	%7,7	%7,7	%7,7	%8,1
Malta	%18	%18	%18	%18	%18	%18
Monako	%20	%20	%20	%20	%20	%20
Hollanda	%19	%19	%21	%21	%21	%21
Polonya	%22	%22	%23	%23	%23	%23
Portekiz	%19	%21	%23	%23	%23	%23
Romanya	%19	%19	%19	%19	%19	%19
Slovakya	%19	%19	%20	%20	%20	%20
Slovenya	%20	%20	%20	%22	%22	%22
İspanya	%16	%16	%18	%21	%21	%21
İsveç	%25	%25	%25	%25	%25	%25
İsviçre	%7,7	%7,7	%7,7	%7,7	%7,7	%8,1
Birleşik Krallık ^{1*}	%17,5	%17,5	%17,5	%17,5	%20	%20

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

2000 ile 2024 yılları arasındaki KDV oranlarındaki değişiklikler, her bir ülkenin ekonomik yapısının, mali politikalarının ve sosyal güvenlik ihtiyaçlarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Çoğu Avrupa ülkesi, belirli bir oranda istikrar sağlamış ve KDV oranlarını genellikle sabit tutmuştur. Örneğin, Avusturya, Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Romanya ve Letonya gibi ülkeler, 2000 yılından itibaren KDV oranlarını %20 civarında tutmuşlardır. Bu oranların sürekliliği, bu ülkelerin ekonomik büyüme ve kamu harcamaları için sağladığı istikrara dayanmaktadır. Sabit vergi oranları, ekonomik öngörülebilirliği artırarak devletin bütçesinin dengelenmesini ve kamu hizmetlerinin sürekliliğini sağlamaktadır.

Bununla birlikte, bazı ülkelerde KDV oranlarında önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Hırvatistan, 2000 ve 2005 yıllarında %22 olan KDV oranını, 2015 yılında %25'e yükseltmiştir. Bu artış, Hırvatistan'ın Avrupa Birliği üyeliği sürecinde yaşanan ekonomik zorlukları ve uyum sağlama gereksinimlerini yansıtır olabilir. Benzer şekilde, Estonya da KDV oranını 2000 ve 2005 yıllarında %18'den 2024 itibarıyla %22'ye çıkararak, ekonomik büyümesini finanse etme ihtiyacıyla bağlantılı olarak bir vergi artışı gerçekleştirmiştir.

İsveç ve Danimarka gibi İskandinav ülkelerinde ise KDV oranları, 2000 yılından itibaren %25 seviyesinde sabit kalmıştır. Bu ülkelerdeki yüksek vergi oranları, geniş kapsamlı sosyal güvenlik sistemlerini finanse etmek ve sosyal devlet anlayışını sürdürebilmek amacıyla belirlenmiştir. Yüksek KDV oranları, bu ülkelerde devletin kamu hizmetlerini finansmanını sağlayan, uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik politikalara dayalı bir uygulamadır. Birleşik Krallık ise 2008 finansal krizine yanıt olarak, KDV oranını %15'e düşürmüştür. Bu geçici vergi indirimi, krizin etkilerini hafifletmek ve ekonomiyi canlandırmak amacıyla uygulanan bir tür mali anestezi örneğidir. Bu tür önlemler, halkın harcama gücünü artırarak, ekonomik aktiviteyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. KDV oranındaki bu geçici azalma, kısa vadeli ekonomik rahatlama sağlamayı ve krizin derinleşmesini engellemeyi hedeflemiştir. Ancak, 2011 yılı itibarıyla KDV oranı tekrar %20'ye yükseltilmiştir, bu da mali

¹ 2008 finansal krizine yanıt olarak, Birleşik Krallık'ta 1 Aralık 2008 ile 31 Aralık 2009 arasında KDV oranı geçici olarak %15'e düşürülmüştür. Bu önlem, ekonomiyi canlandırmaya yönelik bir adım olarak uygulanmıştır.

anestezinin sonlandığını ve ekonominin dengeye getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Buna karşılık, bazı ülkelerde İsviçre ve Lihtenştayn gibi düşük KDV oranları gözlemlenmiştir. İsviçre'de 2000 yılında %7,7 olan KDV oranı, 2024 yılı itibarıyla %8,1'e yükselmiştir. Bu düşük oranlar, ticaretin teşvik edilmesi ve dışa açılma politikalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Düşük KDV oranları, yerel tüketimi teşvik etmenin yanı sıra, dış ticareti artırma amacını da taşıyabilir.

KDV oranlarındaki değişiklikler, mali anestezi kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Mali anestezi, genellikle hükümetlerin kısa vadeli ekonomik canlanma sağlamak amacıyla uyguladığı vergi indirimi veya erteleme gibi politikaları tanımlar. Bu tür politikalar, ekonomik durgunluk dönemlerinde halkın harcama gücünü artırarak, ekonomik aktivitelerin canlanmasına yardımcı olur. Birleşik Krallık örneğinde olduğu gibi, kriz zamanlarında uygulanan geçici vergi indirimleri, mali anestezinin tipik bir örneği olarak görülmektedir. Krizle mücadele etmek amacıyla yapılan vergi indirimi, yüksek vergi oranlarının halkın tüketim harcamalarını sınırlandıracağı düşüncesiyle, ekonomiyi rahatlatmak için kullanılmıştır. Diğer taraftan, bazı ülkelerde KDV oranlarında artışlar gözlemlenmiştir. Estonya ve Hırvatistan gibi ülkelerde KDV oranlarındaki bu artışlar, mali anestezinin tam tersi bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu artışlar, genellikle ekonominin büyüme aşamasına geçmesi veya kamu maliyesinin iyileştirilmesi gereken durumlarda uygulanmaktadır. Yüksek vergi oranları, mali disiplini sağlamayı ve kamu borçlarını azaltmayı amaçlayan bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, KDV oranlarındaki değişiklikler, bir ülkenin ekonomik stratejileri ve mali politikaları ile doğrudan bağlantılıdır. Kriz dönemlerinde uygulanan vergi indirimleri, mali anestezi kavramının bir örneği olarak ekonomiyi rahatlatmak için kullanılabilirken, yüksek vergi oranları ise devletin uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir. KDV oranlarının belirlenmesi, yalnızca devletin mali ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamak için de kritik bir araçtır. Bu bağlamda, mali anestezi ve KDV oranlarının değişimi, ekonomik dengenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Avrupa'da ÖTV benimsenmesinin temel nedenleri, uygulamasının kolaylığı ve talep esnekliği düşük olan mallara optimum oranlarda uygulandığında mali anestezi ilkesine uygun olmasıdır; bu durum, vergiye karşı bir tepki yaratmamaktadır (Ülgen, 2001: 105). ÖTV'nin uygulanabilirliği ve tahsilat kolaylıklarının yanı sıra diğer nedenleri arasında şunlar yer almaktadır (Mavral, 2002: 120-121; Kılıç ve Ölçek, 2001: 271-272):

- Özel tüketimin vergilendirilmesinin en önemli gerekçesi, devletin gelir sağlamasıdır. Özellikle enflasyon dönemlerinde sınırlı kaynakların tüketimini azaltmak amacıyla bazı mallara yüksek oranda ÖTV uygulanması, talebi düşürücü ve piyasayı düzenleyici bir etki yaratmaktadır.
- ÖTV, belirli toplulukların bazı kamu hizmetlerinden diğerlerine göre daha fazla faydalandığı varsayımına dayanarak konulabilir. Örneğin, benzinden alınan vergilerin, yollardan daha fazla yararlananlar tarafından ödendiği kabul edilir. Ancak sigara ve alkol gibi bağımlılık yapıcı maddeler için bu düşünce geçerli değildir; çünkü bu maddelerin tüketimi, düşük gelirli gruplar arasında daha yaygındır.
- ÖTV, sosyal faydaları düşük kabul edilen malların tüketimini sınırlamak amacıyla da uygulanabilir. Sağlığa olumsuz etkileri bulunan alışkanlık yapıcı maddeler, yüksek oranlarda vergilendirilerek fiyatların artması sağlanır ve bu sayede bireylerin talepleri kısıtlanabilir. Örneğin, alkollü içecekler ve sigara gibi ürünler üzerinden alınan yüksek vergiler, birçok ülkede uygulanmaktadır.
- ÖTV ile vergi yükünün dağılımında artan oranlılık sağlanması hedeflenir; bu durum, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesine yardımcı olur.

Bu bağlamda, ÖTV'nin uygulaması, bireylerin vergi yükünü hissetmemelerini sağlayarak mali anestezi durumunu pekiştirmektedir. Düşük talep esnekliğine sahip ürünler üzerinden alınan bu vergi türü, mükelleflerin vergi yükünü doğrudan hissetmemelerine neden olurken, dolaylı olarak da vergiye karşı duyarsızlık yaratmaktadır.

4.1.İngiltere'de Tüketim Üzerinden Alınan KDV

KDV, 1973 yılında İngiltere'nin Ortak Pazar'a katılımıyla yürürlüğe giren Avrupa kaynaklı bir vergi türüdür. Avrupa Topluluğu Direktifleri doğrultusunda İngiltere'nin vergi sistemine dâhil edilen bu vergi, günümüzde 1994 tarihli KDV Yasası çerçevesinde uygulanmaktadır. En önemli tüketim vergilerinden biri olan KDV; ticari işlemler, ithalat ve mal/hizmet alımları üzerinden tahsil edilmektedir. Çoğu ticari işlem ise mal veya hizmet tedarikini içerir. İngiltere veya Man Adası'nda gerçekleştirilen, vergi muafiyeti olmayan, ticari faaliyet kapsamında yapılan ve istisna dışında kalan mal ve hizmet teslimleri KDV'ye tabidir. KDV mükellefi ise şahıslar, firmalar veya bu vergiyle ilgili yükümlülük taşıyan kuruluşlardan oluşur. Özel bir muafiyet ya da düşük oran düzenlemesi bulunmadığı sürece tüm mal ve hizmetler genel KDV oranına tabidir. İngiltere'de uygulanan üç ana KDV oranı bulunmaktadır (HM Revenue & Customs, 2024).

2024 yılında, Birleşik Krallık'ta Katma Değer Vergisi (KDV) sistemi, satılan mal veya hizmetin türüne göre farklı oranlarla uygulanmaktadır. Standart KDV oranı %20'dir ve bu oran, çoğu vergilendirilebilir mal ve hizmete uygulanır. Ancak, tüm mal ve hizmetler bu oranla vergilendirilmez. Standart oranın yanı sıra, Birleşik Krallık'ta iki indirimli oran ve istisna uygulamaları da bulunmaktadır. İndirimli KDV oranı %5 olan bazı mal ve hizmetler, örneğin ev enerjisi faturaları, enerji tasarrufu sağlayan malzemeler ve çocuk oto koltukları için geçerlidir. Diğer yandan, sıfır KDV oranı (%0), yiyecek, kitaplar, gazeteler, çocuk kıyafetleri ve bazı tıbbi ekipmanlar gibi çeşitli mallara uygulanır. Sıfır oranlı ürünler hâlâ vergilendirilebilir sayılır, ancak bu ürünler üzerinden KDV alınmaz. Bu oranların yanı sıra, bazı mal ve hizmetler tamamen KDV'den muaftır. Yaygın muafiyetler arasında eğitim, sağlık hizmetleri, finansal hizmetler, sigorta, hayır kurumlarının bağış toplama faaliyetleri ve ticari arazi ile binaların kiralanması veya satışı yer alır. Bu tür mal ve hizmetler KDV'den muaf olsa da, bu alanda faaliyet gösteren işletmeler genellikle kendi satın alımlarında KDV'yi geri alamazlar, bu da muafiyet sağlanan hizmet sağlayıcıları için dezavantajlı olabilir (Taxually, 2024).

Tablo 3: İngiltere'de 1979'dan Günümüze Kadar Olan KDV Oranları

Dönem	Standart KDV Oranı	Notlar
18/06/1979 - 18/03/1991	%15	Margaret Thatcher döneminde uygulandı.
19/03/1991 - 30/11/2008	%17.5	Standart oran yükseltildi ve uzun süre bu seviyede kaldı.
01/12/2008 - 31/12/2009	%15	2008 finansal krizine yanıt olarak geçici olarak düşürüldü.
01/01/2010 - 03/01/2011	%17.5	Kriz sonrası standart orana geri dönüş yapıldı.
04/01/2011 - Günümüz	%20	Mali açıkları azaltmak amacıyla artırıldı ve sabit kaldı.

Kaynak: Neal & Associates, <https://www.nealandassociates.co.uk/2011/03/10/hist-oric-uk-vat-rates/>

İngiltere'deki KDV oranlarının 1979'dan günümüze kadar olan değişimleri, ülkenin ekonomik koşullarına ve hükümetlerin mali politikalarına göre şekillenmiştir. 1979 yılında Margaret Thatcher hükümeti, KDV oranını %15 olarak sabitlemiş ve bu oran, 1991 yılına kadar değiştirilmeden uygulanmıştır. 1991 yılında oran %17.5'e yükseltilmiş ve uzun bir süre, 2008 yılına kadar, bu seviyede kalmıştır. Bu dönem, vergi gelirlerini artırmaya yönelik istikrarlı bir ekonomik yaklaşımı yansıtır.

2008 küresel finansal krizi sırasında, ekonomiyi canlandırmak amacıyla KDV oranı geçici olarak %15'e düşürülmüştür. Ancak bu indirim, 2010 yılında sona ermiş ve oran tekrar %17.5'e çıkarılmıştır. 2011 yılında ise KDV oranı %20'ye yükseltilmiş ve mali açıkları azaltma çabalarının bir parçası olarak bu seviyede sabitlenmiştir. Bu artış, İngiltere'nin vergi gelirlerini artırmayı hedeflediği bir döneme işaret eder ve günümüze kadar uygulanmaya devam etmektedir. Bu süreçte KDV oranlarındaki değişiklikler, hükümetlerin kriz yönetimi, kamu finansmanı ve tüketim teşvikleri gibi ekonomik stratejilerinde önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

İşletmeler için, KDV kaydı yapmalarının gerektiği zamanı anlamak önemlidir. Bir işletme, vergiable cirosu 85.000 £'ı aştığında KDV kaydı yaptırmak zorundadır. Bu eşik, daha küçük işletmelerin idari yükümlülüklerle karşılaşmamalarını sağlar. Ancak, bir işletmenin cirosu bu eşik altına olsa bile gönüllü olarak KDV kaydı yaptırması mümkündür; bu, işletmelerin kendi satın alımlarında KDV'yi geri alabilmesini ya da daha kurumsal bir görünüm kazanmasını sağlayabilir (Taxually, 2024).

Birleşik Krallık'taki KDV sistemi, farklı oranlar ve istisnalarla karmaşık olup, işletmelerin hangi KDV oranının geçerli olduğunu anlaması ve kayıt gereksinimlerine uyması gerekmektedir.

- Genel oran: %20 (04.01.2011 tarihine kadar %17,5 olarak uygulanmaktaydı),

- İndirimli oran: %5,
- Bazı ürünler için uygulanan %0 oran.

İngiltere’de KDV indirimi uygulanan bazı mal ve hizmetler şunlardır:

- Karavan ve benzeri taşınabilir yapılar,
- Bağış ve yardım kuruluşlarının ürünleri,
- Çocuk güvenliği için oto koltukları,
- İnşaat ve yapı işleri,
- Doğum kontrol ürünleri,
- Enerji verimliliği sağlayan malzemeler,
- Otel ve benzeri konaklama hizmetleri,
- Yaşlılar için destekleyici araç ve gereçler,
- Sigara bırakma sürecine yardımcı olan ürünler.

Bunların yanı sıra bazı mal ve hizmetler tamamen KDV’den muaf tutulmuştur. KDV istisnası uygulanan bu hizmetler ve mallar arasında ise:

- Bahis oyunları ve piyangolar,
- Dernekler ve kulüplerin faaliyetleri,
- Spor müsabakaları ve eğlence yarışmaları,
- Eğitim ve mesleki eğitim hizmetleri,
- Sağlık hizmetleri bulunmaktadır.

Bu düzenlemeler, KDV’nin belirli alanlarda tüketiciye doğrudan yansıtılmasını önleyerek sosyal fayda gözeten bir vergi politikası oluşturmayı amaçlamaktadır.

KDV’de standart vergilendirme süresi genellikle üç aylık dönemlerdir. Ancak, ihtiyaç halinde bir aylık dönemler de uygulanabilir. Ayrıca, mükellefler gerekli koşulları sağladıkları takdirde HMRC’ye başvurarak kendilerine özel bir vergilendirme dönemi talep edebilirler. Başvurusu kabul edilenlere HMRC tarafından bir sertifika gönderilir ve kendilerine özel bir vergilendirme periyodu belirlenir (HM Revenue & Customs, 2024).

İngiltere’de hem aylık hem de üç aylık dönemlerde uygulanan KDV için beyanname verme ve ödeme süresi, vergilendirme dönemini izleyen ikinci ayın yedinci günüdür (AABRS Limited, 2024).

Mali anestezi, bireylerin ödedikleri vergilerin etkilerini algılamamaları veya bu etkileri yeterince hissetmemeleri durumunu ifade eder. KDV’nin mal ve hizmet fiyatlarına dahil edilmesi, mükelleflerin ödedikleri vergi miktarını tam olarak algılamalarını zorlaştırmakta ve sonuç olarak, bireylerin vergi yükünü hissetmemelerine yol açmaktadır. İngiltere’de vergi bilincinin düşük düzeyde olması, mükelleflerin vergi yükü konusundaki kayıtsızlıklarını artırmakta ve bu durum, dolaylı vergilerin toplum üzerindeki etkisini daha da güçlendirmektedir.

KDV oranlarındaki artış, hanehalklarının harcama ve tasarruf kararlarını etkileyebilir. Ancak, dolaylı vergilerin doğası gereği, bireylerin bu artışı hissetmeleri daha zordur. Dolaylı vergilerin tercih edilmesi, hükümetlerin doğrudan vergiler yerine mali anesteziyi teşvik eder, çünkü doğrudan vergiler genellikle daha görünür ve hissedilir. Dolayısıyla, KDV’nin artışı, bireylerin vergi yüklerini hissetmemelerine ve bunun sonucunda vergi uyumlarına yönelik motivasyonlarının azalmasına neden olabilir. Ayrıca, mali anestezi, kayıt dışı ekonomi ile de ilişkili bir olgudur; bireyler vergi yüklerini hissetmedikçe, vergi uyumlarına yönelik isteklilikleri düşebilir. Siyasi ve sosyal açıdan ele alındığında, mali anestezi, bireylerin siyasi süreçlere katılımlarını olumsuz etkileyebilir. Dolaylı vergilerin fark edilmemesi, vatandaşların yönetimle hesaplaşma duygusunu zayıflatmakta ve kamu harcamalarına dair algıları olumsuz yönde etkilemektedir. Sonuç olarak, İngiltere’de KDV uygulamalarının artışı, mali anestezi

perspektifinden incelendiğinde, bireylerin vergi yüklerini hissetmemesi ve dolayısıyla vergi uyumlarının azalması gibi önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum, ekonomik ve toplumsal açılardan ciddi etkilere sahip olmakta ve dolayısıyla, mali anestezinin etkilerini azaltmak amacıyla vergi bilincinin artırılması ve daha şeffaf bir vergi yapısının oluşturulması büyük bir gereklilik arz etmektedir (The Future of VAT in the UK, 2023).

İngiltere'de tüketim üzerinden alınan vergilere bakıldığında, KDV, yakıt vergisi, damga vergisi ve belediye vergilerinin arttığı, buna karşın özel tüketim vergisinin azaldığı görülmektedir. Servet vergilerinde ise bir artış yaşandığı ancak bu artışın çok büyük olmadığı anlaşılmaktadır. Dolaylı vergilerin tahsil edilmesi, mükellefler açısından genellikle büyük bir tepki doğurmadığı için mali anestezi etkisi yaratmaktadır. Bu durum, dolaylı vergilerin tüketim sırasında hissedilmesi ve günlük harcamalar arasında kaybolmasıyla ilişkilidir. Yani, mükellefler bu vergilerin artışını doğrudan hissetmedikleri için, tüketim alışkanlıkları üzerinde belirgin bir değişiklik yaratmaz. Dolaylı vergiler, genellikle tüketici fiyatlarına yansıtıldığı için, bireyler bu yükü alışveriş yaparken fark etmeyebilir ve bu da toplumda geniş çaplı bir rahatsızlık yaratmaz. Ancak, servet üzerinden alınan vergilerde yapılacak en küçük bir artış, mükellefler tarafından daha belirgin bir şekilde hissedilir. Bu tür vergiler, bireylerin mal varlıklarına doğrudan etki ettiği için, artışlar daha çok dikkat çeker ve toplumsal tartışmalara yol açabilir. Sonuç olarak, dolaylı vergilerdeki artış, mali anestezi etkisi nedeniyle toplumsal algı üzerinde daha az etkiye sahipken, servet vergilerindeki artışlar, bireyler için daha somut ve rahatsız edici bir yük oluşturur. Bu durum, vergi politikalarının oluşturulmasında ve toplumda nasıl algılandığında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Gümüş, 2020: 261-262).

4.2.İtalya'da Tüketim Üzerinden Alınan KDV

İtalya'da 1972 yılında yürürlüğe giren KDV Kanunu, ülkedeki ticari işlemler ve mesleki faaliyetlerle ilgili olarak vergi uygulamalarını kapsamlı bir şekilde düzenlemektedir. Bu kanuna göre, İtalya sınırları içinde gerçekleştirilen mal satışları ve hizmet teslimatları, KDV'ye tabi tutulmaktadır. Aynı zamanda, herhangi bir kişi tarafından yapılan mal ithalatları da bu vergi kapsamında değerlendirilmektedir. KDV, ekonomik faaliyetlerin önemli bir parçası olarak, hem kamu maliyesine katkı sağlamakta hem de tüketim üzerine doğrudan etkiler yaratmaktadır. Bu uygulama, ticari işlemlerin şeffaflığını artırmakta ve devletin vergi gelirlerini sağlamlaştırmaktadır. İtalya'daki KDV düzenlemesi, Avrupa Birliği'nin genel vergi ilkeleriyle uyumlu olarak, tüketim vergisinin etkin bir şekilde tahsil edilmesine olanak tanımaktadır (Studio Cassinis, 2012:2).

KDV sistemi, Avrupa Birliği'nin KDV kural ve düzenlemeleriyle uyumlu bir şekilde yapılandırılmıştır. Bu çerçevede, KDV'nin nihai tüketici tarafından ödenmesi öngörülmektedir. Üretim ve dağıtım aşamalarında ise, çeşitli mal ve hizmetlerin tedarikçileri, satın aldıkları malların KDV'sini indirim konusu yapma hakkına sahiptir. Bu uygulama, tedarik zincirindeki işletmelere, ödedikleri KDV'yi geri alma imkanı tanıyarak maliyetlerini azaltmalarına yardımcı olmaktadır (Economy Watch, 2010).

İtalya'da KDV mükellefiyeti gerektiren bir iş veya faaliyete başlamadan önce, işletmelerin KDV numarası almaları zorunludur. Bu süreç, KDV mükellefiyetinin tesis edilmesi için gerekli olan formların doldurulmasını ve ilgili birime ya elden ya da elektronik ortamda teslim edilmesini içermektedir. Bu düzenleme, KDV mükellefiyetinin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlarken, işletmelerin yasal yükümlülüklerini yerine getirmeleri açısından önemli bir adım oluşturmaktadır (Studio Cassinis, 2012:3).

İtalya'da KDV mükellefiyeti gerektiren bir faaliyet veya işe başlamadan önce, işletmelerin KDV numarası almaları zorunludur. Bunun için, KDV mükellefiyetinin kaydedilmesi amacıyla gerekli formun doldurulup ilgili birime ya doğrudan ya da elektronik ortamda teslim edilmesi gerekmektedir (Studio Cassinis, 2012:3). Ayrıca, İtalya'da KDV'den muaf bölgeler de mevcuttur. Örneğin, Campione ve Livigno gibi yerler, KDV uygulamasının dışında kalmakta ve bu bölgelerde yaşayan kişiler ile işletmeler KDV ödememektedir (Quaderno Pricing, 2019).

İtalya'daki genel KDV oranı %22 olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, bazı ürünler için indirimli KDV oranları da uygulanmaktadır; örneğin, belirli gıda maddeleri ve içecekler %4, elektrik hizmetleri ise %10 oranında KDV'ye tabidir. Eğitim ve sigorta hizmetleri ise KDV'den muaf tutulmaktadır (Agenzia Entrate, 2023). KDV beyannameleri, her üç ayda bir verilmektedir ve mükelleflerin bu dönemleri takip

eden ayın 20'sine kadar beyannameyi ilgili birime sunmaları ve ödemelerini de aynı süre içinde yapmaları gerekmektedir (Quaderno Pricing, 2019).

Tablo 4: İtalya'daki KDV Oranları 2000 Yılından Günümüze

Dönem	Standart KDV Oranı	Notlar
2000 - 16/09/2011	%20	Uzun yıllar boyunca sabit orandır.
17/09/2011 - 30/09/2013	%21	Mali gereksinimlerden dolayı %21'e çıkarıldı.
01/10/2013 - Günümüz	%22	2013'te %22'ye yükseltildi ve bu oran devam etmektedir.

Kaynak: <https://vatstack.com/rates/italy>

İtalya'daki KDV oranları, 2000 yılından itibaren ülkenin maliye politikasına paralel olarak zaman içinde değişiklik göstermiştir. 2000-2011 yılları arasında %20 olan standart KDV oranı, uzun yıllar boyunca sabit kalmış ve istikrarlı bir vergi oranı olarak uygulanmıştır. Ancak 2011 yılında, mali kriz ve kamu borçlarını azaltma amacıyla oran %21'e çıkarılmıştır. 2013 yılında ise KDV oranı, ekonomiyi dengeleme çabaları kapsamında %22'ye yükseltilmiştir ve bu oran, günümüze kadar uygulanmaya devam etmektedir. Bu oranlar, İtalya'nın vergi politikalarının ekonomik zorluklarla başa çıkma stratejilerinin bir yansımasıdır. Ayrıca, indirgenmiş KDV oranları (%4, %5, %10) temel gıda, sağlık ve kültürel hizmetler gibi önemli sektörlerde uygulanarak halkın yaşam maliyetini dengelemeye yardımcı olmaktadır. Bu değişiklikler, maliye politikasının, ekonomik büyüme ve mali denetimle uyumlu şekilde şekillendiğini göstermektedir.

4.3.Danimarka'da KDV ve ÖTV Uygulaması

Danimarka'da Katma Değer Vergisi (KDV), birçok mal ve hizmetin satın alınması için geçerli olan bir satış vergisi olarak önemli bir mali anestezi etkisi yaratmaktadır. %25 oranında belirlenen KDV, 1992 yılından beri uygulanmakta olup, bu yüksek oran tüketiciler üzerinde belirgin bir mali yük oluştursa da, alışveriş sırasında KDV'nin fiyata yansıtılması nedeniyle birçok tüketici bu vergiye karşı duyarsızlaşmakta ve dolaylı bir yükümlülük olarak algılamaktadır. Bu durum, bireylerin harcamalarına odaklanmalarına ve dolaylı vergiler hakkında daha az düşüncelerine yol açmaktadır. Ayrıca, belirli mal ve hizmetlerin KDV'den muaf olması, bu hizmetlerin tedarikinde mali anestezi etkisini artırmaktadır. Örneğin, sağlık ve refah hizmetleri, eğitim ve kültürel faaliyetler gibi temel ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin KDV'den muaf tutulması, tüketicilerin bu hizmetlere erişimini kolaylaştırırken, aynı zamanda bu alandaki vergi yükünü azaltmaktadır (Bunescu, 2015: 51).

İhracat, gazete ihracatı ve belirli faaliyetler için uygulanan %0'lık KDV oranı da, bu işlemler üzerinde mali anestezi etkisi yaratmaktadır. Bu durum, uluslararası ticaretin desteklenmesi açısından önemli olsa da, yerel piyasada rekabetin sağlanmasına ve mali yüklerin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Danimarka'da KDV'nin uygulanması, hem hükümet için önemli bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra, tüketiciler üzerinde mali anestezi etkisi yaratmaktadır. Bu etki, vergi politikalarının oluşturulmasında dikkatlice ele alınmalı ve toplumsal ile ekonomik sonuçları göz önünde bulundurulmalıdır (KPMG, 2020)

Tablo 5: Danimarka'nın 2000 Yılından Günümüze Kadar Olan KDV Oranı

Yıl/Dönem	Standart KDV Oranı	Notlar
2000 - 2024	%25	Bu dönemde KDV oranı sabit kalmış ve %25 olarak uygulanmıştır.

Kaynak: <https://world.salestaxhandbook.com/dk-denmark>

Danimarka'daki %25'lik KDV oranının 2000 yılından bu yana sabit kalması, ülkenin maliye politikasının tutarlılığı ve vergi sisteminin etkinliği açısından önemli bir göstergedir. Bu yüksek oran, devletin kamu maliyesini dengeleme ve sosyal harcamaların sürdürülebilirliğini sağlama çabalarını destekler. Mali analiz açısından, sabit bir KDV oranı, vergi gelirlerinin artmasına yardımcı olurken, geniş bir vergi tabanı üzerinden uygulanması, ekonomik denetimin güçlenmesini sağlar. Ayrıca, bu oran, devletin sosyal harcamalarını finanse etme kapasitesini artırırken, gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik sosyal politikaların uygulanmasına olanak tanımaktadır.

Danimarka'nın vergi sistemi, düşük bütçe açığı ve yüksek kamu hizmetleri standartları hedefleyen bir yapıya sahiptir. %25'lik KDV oranının devam etmesi, maliye politikalarının şeffaflık ve vergi uyumu

sağlamayı amaçladığını gösterir. Bu durum, vergi sisteminin istikrarını ve predictability'sini artırarak, hem yerli hem de yabancı yatırımcılar için güvenli bir ekonomik ortam yaratır. Ekonomik büyüme için gerekli altyapıyı oluşturan bu stabil vergi yapısı, sürdürülebilir büyüme ve sosyal adaleti teşvik etmeye devam etmektedir. Sonuç olarak, Danimarka'daki yüksek KDV oranı, devletin kamu hizmetlerini finanse etme yeteneğini güçlendirirken, ekonomik denetim ve vergi uyumunu artıran bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

ÖTV, belirli malların ithalatı, üretimi ve satışıyla ilişkili olarak uygulanan bir vergi türüdür. ÖTV, tütün, bira, şarap, alkollü içecekler, dondurma, çikolata, şekerleme, maden suyu, gazlı içecekler ve meyve suyu konsantreleri gibi ürünler için sağlıkla ilgili hususlar göz önünde bulundurularak ek vergilere tabi tutulmaktadır. Söz konusu vergi, üretici tarafından ürünün satış fiyatına eklenerek tahsil edilmekte ve bu ürünler için vergi oranları, ürün türüne bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ayrıca, enerji sektöründe de birçok şirket yakıt ve elektrik üzerinden ÖTV ödemektedir. Enerji üzerindeki ÖTV oranları ve bu vergilerin geri ödenmesi oranları her yıl güncellenmektedir (KPMG, 2019).

Danimarka'da ÖTV, ulusal bir tüketim vergisi olarak kabul edilmektedir. Bu durum, bir şirketin, prensip olarak, yabancı ülkelere satılan ürünler üzerindeki ÖTV'nin geri ödemesini talep edebilmesine olanak tanımaktadır. Ancak, bu sürecin işlemesi için şirketlerin, Danimarka vergi dairesine ÖTV tutarının geri ödenmesi talebiyle başvuruda bulunmaları gerekmektedir. ÖTV, mali anestezi etkisi ile ilişkilendirilmekte olup, bu bağlamda, tüketicilerin bu vergi yükünü alışveriş fiyatlarına eklenmiş olarak algılamaları nedeniyle dolaylı etkisinin doğrudan hissedilmemesi söz konusu olmaktadır. Bu durum, tüketicilerin harcama alışkanlıkları üzerinde etkili olmakta ve dolaylı vergilere karşı duyarsızlaşmalarına yol açmaktadır. ÖTV'nin belirli ürünler için yüksek oranlarda uygulanması, sağlık politikaları ve çevresel kaygılar doğrultusunda önemli bir düzenleme aracı olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte, bu vergilerin toplumsal algısı ve etkileri, dikkatlice ele alınmalı ve vergi politikalarının oluşturulmasında mali anestezi etkisinin yanı sıra, tüketicilerin bu vergilere karşı duyarsızlaşmasının ekonomik davranışlar üzerindeki yansımaları da göz önünde bulundurulmalıdır (Pwc, 2016: 4-5)

4.4.Fransada KDV ve ÖTV Uygulaması

Avrupa'da (KDV ilk kez 1954 yılında Fransa'da uygulanmış ve Fransa bu sistemi uzun yıllar İngiltere'nin satış vergisi yaklaşımına karşı savunmuştur. Bu tartışmalar 1967 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerin KDV'yi ortak muamele vergisi olarak kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Avrupa Birliği, üye ülkeler arasında tek bir pazar oluşturmak amacıyla 1967'den itibaren KDV düzenlemelerinin ulusal hukuka aktarılmasını zorunlu kılmış ve böylece KDV kanunları, vergi tabanı, sorumluluk, mal ve hizmet sunumu ile raporlama gereklilikleri kısmen uyumlu hale getirilmiştir. Fransız vergi hukukunda KDV, Fransa'da sunulan mal ve hizmetlerden alınan genel bir tüketim vergisi olarak tanımlanmış ve yapılan düzenlemelerle Korsika, Monako Prensligi, Guadeloupe, Martinique ve La Réunion gibi bölgelerde de uygulanmıştır (Aksümer, 2014: 68).

Fransa'da Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), ülke içinde üretilen mallardan alınan bir vergi türü olarak tanımlanmaktadır. Bu vergiler, genellikle benzin, tütün ve alkol gibi ürünler üzerinden uygulanmaktadır. ÖTV, esasen bu ürünlerin üreticilerinden tahsil edilse de, KDV matrahına dahil edilmesi nedeniyle dolaylı olarak tüketiciler tarafından da ödenmektedir.

Fransa'da uygulanan Özel Tüketim Vergisi türleri şu şekildedir:

- **Alkol ve Alkol İçeren Ürün Vergileri:** Alkol ve türevleri üzerinden alınan bu vergiler, ürünlerin alkol içeriği oranına göre belirlenmektedir.
- **Enerji Ürünleri Vergileri:** Petrol, doğal gaz ve kömür gibi enerji kaynaklarından alınan vergiler, ürünlerin hacmi ya da miktarına göre hesaplanmaktadır.
- **Tütün Ürünleri Vergileri:** Tütün ürünlerinden alınan vergiler, sabit bir tutar (maktu) veya oransal olarak (nispi) hesaplanmaktadır.
- **Eğlence Vergileri:** Spor faaliyetleri ve bahis oyunları gibi eğlence türlerinden alınan vergilerdir. Bazı spor etkinlikleri bu kapsam dışında tutulmaktadır.

- **Kıymetli Maden Vergileri:** Altın ve elmas gibi değerli madenler üzerinden alınan vergilerdir.
- **Çevre Kirliliği Vergisi:** 1999 yılı bütçe yasası ile getirilen bu vergi, çevreye zarar veren faaliyetlerde bulunan mükelleflerden tahsil edilmektedir. "Kirliten öder" ilkesi temel alınarak, Çevre ve Enerji Yönetim Ajansı tarafından belirlenen mükelleflerden alınmaktadır.

5.Genel Değerlendirme

Avrupa ülkelerinde tüketim vergilerine olan ilginin artması, mali anestezi etkisi bağlamında önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Tüketim vergileri, genellikle mal ve hizmetlerin alımında tahsil edilen dolaylı vergiler olup, devlet gelirleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu vergilerin artırılması, devlet bütçelerinin finansmanında önemli bir rol oynamakta; ancak tüketiciler üzerindeki etkileri mali anestezi kavramı çerçevesinde incelenmesi gereken bir husustur. Mali anestezi, bireylerin dolaylı vergilerin etkilerini fark etmeksizin harcamalarını sürdürmelerini ifade eder. Avrupa'daki birçok ülkede uygulanan yüksek oranlı KDV ve özel tüketim vergisi ÖTV, tüketicilerin bu vergilere karşı duyarsızlaşmasına yol açmakta, dolayısıyla vergi artışları toplumsal tepkiyle karşılanmamaktadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, hükümetler harcama kısıtlamaları ile birlikte tüketim vergilerini artırma yoluna gitmektedir. Bu süreçte, tüketicilerin dolaylı vergilere olan ilgisi ve algısı değişmekte, mali anestezi etkisi dolayısıyla bireyler harcamalarını ve tüketimlerini sürdürme eğiliminde olmaktadır.

Tüketim vergileri, sağlık ve çevresel politikalarla da ilişkilidir. Tütün, alkol ve şekerli içecekler gibi sağlığa zararlı ürünlere uygulanan yüksek vergiler, bu ürünlerin tüketimini azaltmayı hedeflemektedir. Ancak bu tür vergilerin artırılması, toplumsal duyarlılığı artırmayabilir; çünkü bireyler, mali anestezi etkisi nedeniyle bu artışları hissetmemekte ve harcamalarına devam etmektedir. Sonuç olarak, Avrupa ülkelerinde tüketim vergilerine olan ilginin artışı, mali anestezi etkisiyle doğrudan ilişkilidir. Tüketiciler dolaylı vergilerin etkilerini hissetmemekte ve harcama alışkanlıklarını sürdürmektedir. Bu durum, devletlerin bütçe politikalarının yanı sıra sağlık ve çevre politikalarının da etkili bir şekilde uygulanabilmesi için dikkate alınması gereken bir husustur. Tüketim vergileri konusunda yapılan düzenlemelerin toplumsal algısı ve etkileri, mali anestezi perspektifinden değerlendirilerek, gelecekteki vergi politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Tablo 6: AB Ülkelerinde Vergi Gelirleri 2013-2022

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Belçika	180,855.6	184,106.4	187,480.5	190,156.1	199,150.8	206,215.2	208,066.7	200,016.4	219,254.9	239,725.1
Bulgaristan	11831,3	12218,7	13218,7	14228	15667	16682,1	18676,9	18789,3	21876,1	26722,7

Çekya	55648,2	53873,9	58138,9	62238,2	68728	75891,8	81011,1	77524,8	85508	97487,3
Danimarka	119709	129966,9	126612,1	129436	134708,3	134117,2	145647,1	147633,8	163178,6	159476
Almanya	1081760	1120160	1172703	1227853	1285411	1342007	1392658	1347942	1478457	1581363
Estonya	5988,3	6442,7	6874,6	7289,4	7820,1	8531,9	9298,8	9133,9	10543,2	11861,8
İrlanda	51636,7	56201,8	61075,2	63794,1	67253,5	73042,7	78147	74218,7	90009	105916,1
Yunanistan	65215	65023	65162	68421	70269	72442	72407	65196	72674	85153
İspanya	338323	350200	365241	375004	394461	417982	432852	413531	463426	507406
Fransa	963334	982606	1004162	1020353	1064920	1093180	1103633	1051691	1129440	1217996
Hırvatistan	16521,7	16465,7	17084,6	18046,8	18994,9	20322,8	21436,5	19054,4	21453,3	25148,8
İtalya	696705	698266	709287	714372	726339	737709	757413	706678	773808	830605
Kıbrıs	5725,4	5875,6	5935,2	6123,6	6668,6	7168,5	7916,1	7446,9	8676,4	10148,4
Letonya	6693,7	7007,9	7314,9	7786,6	8382,8	9038,9	9389,8	9343,7	10222,7	11792,8
Litvanya	9427,4	10051,3	10808,4	11533,2	12446,8	13674,6	14788,2	15579,5	18013,5	21279,4
Lüksemburg	17812,3	18727	18896,9	19980	21384	23730	24727,8	24735	27737	29806,7
Macaristan	39378,1	40837,6	43701,9	45499,7	48165,8	50194,4	53210,3	49606	52117,1	59223,1
Malta	2493,8	2758,2	2957,3	3228,6	3608,6	3947,5	4221,2	3876,1	4491,3	4995,7
Hollanda	238310	248720	254923	272039	285601	300303	319237	317458	341658	368906
Avusturya	138439,9	142565,7	148764,4	149535,2	154883,7	163048,9	169462,8	160573,5	175995,6	193139,7
Polonya	125808,5	131155,5	139584,1	142524,3	159477,1	174957,9	187324,1	187097,5	211522,4	225584,8
Portekiz	57908,7	59148,8	61786,5	63501	66838,6	71105,8	73957,3	70512,9	76020,4	87282,2
Romanya	39336,7	41424	44957,3	44052,6	46766,1	53124,8	58149,8	57494,1	63672,6	76400,9
Slovenya	13668,6	14085,8	14590,8	15213,9	16037	17178,5	18332,9	17763,7	20094,6	21404,1
Slovakya	22951,1	24226,6	25953	26743	28615,8	30437,5	32447,2	32314,7	35336,8	38145,8
Finlandiya	88688	90027	92003	95115	96985	98958	101439	99610	108314	115576
İsveç	187785,8	185091,9	194172,9	205585,9	211629,1	206060,9	204270,2	203928,4	230281,9	235221,8
İzlanda	4163,9	4999,8	5550,3	9455,8	8138,1	8107,3	7735,9	6863,9	7592,3	9599,4
Norveç	157294	146292,4	134147	130227,5	137602,2	146350,8	145604,6	125055,3	175994,3	245509,3
Toplam	4581955,7	4697233,9	4853389,3	4999653,2	5221212,7	5421052,8	5600120,8	5388749,4	5913782,4	6387768,3

Kaynak: European Comission, https://webgate.ec.europa.eu/taxation_customs/redisstat/databrowser/view/TAX_TYPE/default/table?lang=en&category=TAX_REVENUE

Tablodan da belli olduğu gibi 2013-2022 yıllarında AB ülkelerinde vergi gelirleri artış göstermiştir. Bu 10 yıllık dönemde bu ülkelerde toplam vergi gelirleri %39 artış göstermiştir. Özellikle Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya gibi büyük ekonomilere sahip ülkelerde bu artış belirgindir. Danimarka, İsveç ve Norveçte belirli yıllarda dalgalanmalar olmuştur. Bulgaristan ve Romanya gibi Doğu Avrupa ülkeleri ise vergi gelirlerinde nispeten düşük seviyelerde başlasalar da hızlı bir büyüme kaydetmişlerdir. Örneğin Bulgaristan'da gelirler yaklaşık %125 artış göstermiştir. Malta ve Kıbrıs gibi ülkelerde gelirlerin artışı oran olarak yüksek olsa da, toplam miktar düşük seviyelerde kalmıştır. Dalgalı vergi gelirleri İzlanda ülkesinde de kendini belli etmiştir. Ancak genel olarak artış eğilimi mevcuttur. Genel olarak bu gelirlerin

artışı, ekonomik büyüme ve maliye politikalarının etkinliğini yansıtmaktadır. Ancak dalgalanmalar, ekonomik ve siyasi değişimlere bağlı riskleri de işaret etmektedir.

AB ülkelerinde vergi gelirleri içinde tüketim vergilerinin artışıyla daha çok bağlantılıdır. Ekonomik büyüme, özellikle tüketici harcamalarındaki artışı destekler. Bu durum, genellikle KDV ve diğer dolaylı vergilerin (özel tüketim vergileri gibi) artmasını sağlar çünkü bu vergiler doğrudan tüketici harcamalarına dayanır. Gelir düzeyi arttıkça, tüketim de artar ve bu da tüketim vergilerinin toplam gelirler içindeki payını artırabilir. Tüketim vergileri, özellikle yüksek KDV oranları ve özel tüketim vergileri gibi dolaylı vergilerle desteklenen vergi sistemlerinde önemli bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle, ülkelerin vergi gelirlerinde gözlemlenen artışlar, büyük ölçüde artan tüketim harcamalarına ve bu harcamalar üzerinden uygulanan yüksek vergi oranlarıyla ilişkilidir.

Vergi artışları genellikle halkın bu artışlara karşı duyarsızlaşmasını sağlayacak şekilde yapılır. Bu tür bir yaklaşım, genellikle ekonomik zorluklarla mücadele etmek ya da bütçe açığını kapatmak amacıyla devreye girer. Tüketim vergilerinin (özellikle KDV ve özel tüketim vergileri) arttığı yıllarda, halkın bu artışa verdiği tepkiyi minimize etmek amacıyla hükümetler belirli dönemlerde bu artışları yapabilir. Örneğin, vergi artışları genellikle ekonomik büyüme dönemlerinde veya kriz sonrası toparlanma süreçlerinde, toplumun daha az tepki göstereceği zaman dilimlerinde yapılır. Hükümetler, özellikle uzun vadeli tüketim vergisi artışlarını topluma "gizlice" uygular. Bu, vergi oranlarını küçük adımlarla artırmak veya vergi artışını sadece birkaç ürün veya hizmetle sınırlamak yoluyla yapılabilir. Toplumun, her artışı bağımsız olarak fark etmesini engellemeye çalışmak, mali anestezi stratejisinin bir parçasıdır. Vergi oranlarının adım adım artırılması, özellikle tüketim vergilerinin etkisini topluma hissettirmeden uygulanmasını sağlar. Ülkeler, tüketim vergilerindeki artışı belirli ürünlerde veya hizmetlerde kademeli olarak uygular, böylece tüm ürün gruplarına yönelik geniş çaplı bir vergi artışı algılanmaz. Pandemi gibi kriz dönemlerinde, hükümetlerin mali politikaları daha dikkatli yönetilmeye çalışılır. Ekonomik toparlanma döneminde, gelir kayıplarını telafi etmek amacıyla vergi artışları yapılabilir. Ancak, toplumun tepkisini azaltmak için, bu artışlar genellikle dolaylı yollarla yapılır. Bu, doğrudan gelir vergileri yerine, tüketim vergilerinin artırılması şeklinde olabilir. Pandemi sonrası toparlanma döneminde vergi artışları yapılırken, toplumsal duyarsızlık yaratmak amacıyla artışlar küçük ve yaygın olabilir. Toplumun büyük bir kısmı, ekonomik yeniden açılma sürecine odaklandığı için vergi artışlarını fazla fark etmeyebilir. Ancak, bu artışlar küçük adımlarla, belirli alanlarda yapılır, böylece toplumun tepki göstermesi engellenir. Yukarıdaki tablodaki artışlar, özellikle ekonomik büyüme dönemi ve krizin ardından yapılan vergi düzenlemeleriyle ilişkilendirilebilir.

SONUÇ

Tüketim vergileri, yükümlülere tüm vatandaşlar olan dolaylı vergilerdir. Bu vergilerin tersine artan oranlı özelliği, düşük, sabit ve orta gelirli kesimleri daha fazla etkilemektedir. Özellikle ücret geliri elde eden bireyler, öncelikle stopaj yöntemiyle gelir vergisine tabi olmakta, ardından harcamaları sırasında tüketim vergilerini ödemek durumundadırlar. Genel olarak, dolaysız vergilerin adil, dolaylı vergilerin ise adil olmadığı yönünde bir görüş hâkimdir.

Mali anestezi, bireylerin vergi yükünü hissetmelerini ve bu duruma karşı duyarlılıklarını önemli ölçüde etkileyen bir olgudur; dolaylı vergiler (tüketim vergileri) genellikle fiyatlar içinde gizlendiği için vatandaşlar, ödedikleri vergileri doğrudan fark edemez, bu da vergi yüküne karşı duyarlılığı azaltarak vergi artışlarına karşı büyük bir tepki oluşmasını engeller. Bu durum, düşük ve orta gelirli gruplar üzerinde orantısız bir vergi yükü oluşturarak sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine katkıda bulunabilir ve bireylerin siyasi süreçlere katılımını azaltabilir. Ayrıca, vatandaşların vergi yüklerini hissetmemesi, devletin vergi sistemine olan güveni sarsarak vergi uyumunu olumsuz etkileyebilir ve bireylerin harcama ve tasarruf davranışlarını etkileyerek ekonomik kararlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Sonuç olarak, mali anestezinin etkileri, vergi politikalarının daha adil ve etkili bir şekilde tasarlanmasında dikkate alınması gereken önemli bir faktördür.

Avrupa ülkelerinde alınan tüketim vergileri, mali anestezi olgusuyla doğrudan ilişkilidir ve bu durum, vergi politikalarının nasıl şekillendiğini ve toplum üzerindeki etkilerini anlamak için kritik bir önem taşımaktadır. Tüketim vergileri, genellikle dolaylı vergiler olarak adlandırılır ve nihai tüketiciye yüklenmesi nedeniyle, vergilerin hissedilmesi genellikle zayıftır. Bu durum, mali anestezi ilkesinin

ortaya çıkmasına ve toplumun vergi yükü konusundaki bilinçlenme seviyesinin düşmesine yol açmaktadır.

Mali anestezi, bireylerin ödedikleri vergilerin etkisini hissetmemeleri ve dolayısıyla bu duruma karşı tepkilerinin azalması anlamına gelmektedir. Avrupa'da birçok ülke, özellikle dolaylı vergilerin uygulanmasıyla, mali anesteziyi teşvik eden bir yapı geliştirmiştir. Örneğin, KDV ve ÖTV gibi tüketim vergileri, fiyatlar içerisinde gizlendiğinden, tüketiciler bu vergileri doğrudan hissetmezler. Bu durum, hükümetlerin vergi yükümlülüklerini artırmasına olanak tanırken, toplumun bu artışa karşı tepki vermemesini sağlamaktadır.

Tüketim vergilerinin artırılması, genellikle ekonomik büyüme hedefleriyle ilişkilendirilse de, düşük ve orta gelirli kesimlerin üzerindeki etkileri göz ardı edilmemelidir. Avrupa'daki bazı ülkelerde, tüketim vergileri, düşük gelirli haneleri orantısız şekilde etkilemekte ve bu da sosyal adaletsizliklere yol açmaktadır. Örneğin, temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki yüksek vergilendirme, düşük gelirli hanelerin yaşam standartlarını olumsuz etkilemekte ve mali baskı yaratmaktadır. Bu nedenle, tüketim vergilerinin adil bir şekilde düzenlenmesi, sosyal dayanışmayı artırmak ve mali anestezinin olumsuz etkilerini azaltmak açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Altay, A. (2015). *Kamu maliyesi teorisi gelişimi kapsamı*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ay, H. M., & Güneş, N. (2022). Türkiye'de vergi gelirlerinin seyri ve mali anestezinin rolü. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(3), 1230-1243.
- Bunescu, L. (2015). Tax performance assessment in Scandinavian countries. *Studies in Business and Economics*, 10(1), 47-65.
- Bunn, D., Enache, C., & Boesen, U. (2021). *Consumption tax policies in OECD countries*. Washington, D. C: Tax Foundation.
- Demir, İ. C. (2016). Katlanılabilir vergi yükü ve belirleyicileri: Türkiye üzerine bir araştırma. *AKÜ İİBF Dergisi*, 18(2), 79-87.
- Demir, İ. C. (2017). Fiscal anaesthesia and changing in the fiscal limits of taxation: Review to Laffer curve. In A. Gerçek & Ö. Çetinkaya (Eds.), *32nd International Public Finance Conference* (pp. 39-42). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demir, İ. C. (2017). Fiscal anaesthesia and changing in the fiscal limits of taxation: Review to Laffer curve. In A. Gerçek & Ö. Çetinkaya (Eds.), *32nd International Public Finance Conference* (pp. 39-42). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Economy Watch. (2010). *Value Added Tax (VAT) in Italy*. Retrieved from <http://www.economywatch.com/business-and-economy/italy.html>
- Edizdoğan, N. (1981). *Teoride ve uygulamada özel tüketim vergileri*. Bursa.
- Eğilmez, M. (2016). *Ödediği Vergiyi Bilmeyen Toplum*. Retrieved from <https://www.mahfiegilmez.com/2016/07/odedigi-vergiyi-bilmeyen-toplum.html>
- Erdem, M., Şenyüz, D., & Tatlıoğlu, İ. (2013). *Kamu maliyesi*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- European Commission, https://webgate.ec.europa.eu/taxation_customs/redisstat/databrowser/view/TAX_TYPE/default/table?lang=en&category=TAX_REVENUE
- Global VAT Compliance, 2024, [VAT Rates in Europe 2024](#)
- Göde, B. (2022). Mali anestezi ve mali aldanma bağlamında kamu harcamalarının finansmanının vergi bileşenleri açısından analizi. *Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 42-55.
- Gümüş, Ö. (n.d.). Adam Smith'in gözünden Birleşik Krallık vergi sistemi. In *Vergi Sistemleri* (pp. 225-276).
- Güran, M. C. (2005). Avrupa Birliği'nde özel tüketim vergilerinin uyumlaştırılması ve Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 261-286.
- HM Revenue & Customs. *VAT Guide (VAT Notice 700)*. Retrieved from <https://www.gov.uk/guidance/vat-guide-notice-700>
- Kılıç, Y. H., & Ölçek, M. (2001). Avrupa Birliği ve Türkiye'de özel tüketim vergisi ve Türkiye'nin birlik mevzuatına uyumu. *Vergi Sorunları Dergisi*, 150, 267-295.
- KPMG. (2020). *Indirect Tax Rates*. Retrieved from <https://kpmg.com/sg/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/indirect-tax-rates-table.html>
- Mavral, Ü. (2002). Avrupa Birliği ve özel tüketim vergisi uygulamaları. *Vergi Sorunları Dergisi*, 166, 113-122.
- Metcalf, G. E. (1973). Consumption taxation. *Fiscal Studies*, 518, 74-77.
- Özbilen, Ş. (2010). *Kamu maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- PwC. (2016). *Excise Duties in Denmark 2016*. Retrieved from <https://taxsummaries.pwc.com/denmark/corporate/withholding-taxes>
- Sandalcı, U., & Sandalcı, İ. (2021). Mali anestezinin ölçülmesi üzerine bir alan araştırması. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 109-132.
- Studio Cassinis. (2012). *Italy: Value Added Tax*. Retrieved from <https://tra.org/wp-content/uploads/2016/03/Italy-VAT-Guidebook.pdf>
- Şen, H., & Sağbaş, İ. (2015). *Vergi teorisi ve politikası*. Ankara.
- The Future of VAT in the UK. (2023). Retrieved from https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_uk/resources/future-of-vat-report-2023.pdf
- Tosuner, M., & Arıkan, Z. (2014). *Türk vergi sistemi*. İzmir.
- TÜSİAD. (2012). *Dolaylı ve dolaysız vergilerin Türk mali sistemi içerisindeki yeri: Siyasal, sosyal ve ekonomik sonuçları* (Yayın No: TÜSİAD-T/2012/532).
- Ülgen, S. (2001). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde özel tüketim vergisinin uyumlaştırılması. *Vergi Dünyası Dergisi*, 20(237), 104-109.
1. <https://www.google.com/imgres?q=Austria%20VAT%20rates%202000-2024&imgurl=https%3A%2F%2Fd3fy651gv2fhd3.cloudfront.net%2Fcharts%2Faustria-sales-tax-rate.png%3Fs%3Dautsalestax%26v%3D202408190545V20230410%26h%3D400%26w%3D640%26l%3D0%26ismobile%3D1&imgrefurl=https%3A%2F%2Ftradingeconomics.com%2Faustria%2Fsales-tax-rate&docid=awR3QpU2O-ezIM&tbid=ugaMyObRHD3NIM&vet=12ahUKewjik7nx1KGKAXVjA9sEHQYtEa0QM3oECGsQAA..i&w=640&h=400&hcb=2&ved=2ahUKewjik7nx1KGKAXVjA9sEHQYtEa0QM3oECGsQAA>
 2. <https://tax-checker.com/tax-system-in-albania/vat-in-albania/>
 3. <https://www.eurofiscalis.com/en/vat-rates-in-ue/>
 4. <https://tradingeconomics.com/bulgaria/sales-tax-rate>
 5. <https://www.easytax.co/en/countries/croatia/>
 6. <https://www.fiscal-requirements.com/news/2717>
 7. <https://cy.icalculator.com/vat-calculator/2024.html>
 8. <https://calculatethevat.com/vat-in-denmark>
 9. <https://www.taxually.com/manuals/estonia>
 10. <https://globaltaxnews.ey.com/news/2023-1256-estonia-significant-tax-changes-in-2024-and-2025>
 11. <https://vm.fi/en/value-added-tax>
 12. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/consumption-tax-trends/consumption-tax-trends-finland.pdf>
 13. <https://www.dlapiper.com/en-eu/insights/publications/2024/01/global-tax-alert-vat-and-other-indirect-taxes-changes-in-germany-in-2024>
 14. <https://www.vatcalc.com/germany/germany-vat-country-guide/>
 15. <https://vat-calculator.net/greece.html>
 16. <https://tradingeconomics.com/greece/sales-tax-rate>
 17. <https://www.vatcalc.com/ireland/ireland-vat-country-guide/>
 18. <https://eu-vat.info/country/italy-it>
 19. <https://world.salestaxhandbook.com/lv-latvia>
 20. <https://marosavat.com/vat/latvia/>
 21. <https://world.salestaxhandbook.com/lt-lithuania>
 22. <https://watfiduciary.lu/en/non-class/taux-de-tva-luxembourg-2024/>
 23. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_lu/topics/tax/vat-flyers/updated-vat-flyers-2024/ey-luxembourg-normal-vat-rates-apply-in-lux-from-jan-1-2024.pdf
 24. <https://www.vatcalc.com/liechtenstein/liechtenstein-rises-vat-to-8-1-january-2024/>
 25. https://www.confida.li/download_file/force/60697/2155
 26. <https://precisionpointmalta.com/your-comprehensive-guide/>
 27. <https://www.taxually.com/manuals/malta>
 28. <https://www.easytax.co/en/countries/monaco/>
 29. <https://www.vatcalc.com/netherlands/netherlands-vat-country-guide/>
 30. <https://world.salestaxhandbook.com/nl-netherlands>
 31. <https://www.pwc.pt/en/pwcinfo/fisco/tax-guide/2024/vat.html>
 32. <https://marosavat.com/romanian-vat-rate-changes-for-2024/>
 33. <https://si.icalculator.com/vat-calculator.html>
 34. <https://tradingeconomics.com/sweden/vat>
 35. <https://www.taxually.com/>
 36. <https://www.globalvatcompliance.com/vat-rates-in-switzerland/>